

中國書畫

سرشناسه.	ریحانی‌نیا؛ محمدعلی، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام‌پدیدآورنده:	بررسی مفهومی و مصداقی اولی الامر در نظام هندسی سوره نساء و آیات متناظر / محمدعلی ریحانی‌نیا؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: دانشگاه معارف اسلامی، انتشارات.
مشخصات ظاهری:	۳۳۶ ص.
شابک:	978-622-5358-24-9
فروست:	مجموعه معارف قرآن و حدیث، ۶۰
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا
موضوع:	تفاسیر (سوره نساء، آیه اولی الامر)
موضوع:	تفاسیر شیعه - قرن ۱۵
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
رده‌بندی کنگره:	BP1۰۲/۱۸
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۱۸
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۹۴۵۵۱۶۰

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن گروه «قرآن و حدیث»: ۰۲۵_۳۲۱۱۰۵۶۵

صندوق پستی: ۳۷۱۵۵_۶۱۷۳

پست الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

بررسی مفهومی و مصداقی اُولی الامر

در نظام هندسی سوره نساء و آیات متناظر

حجت الاسلام دکتر محمدعلی ریحانی نیا

استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه فرهنگیان خراسان جنوبی

تقدیم نامہ

تحفہ درویش گر زرد است برگ
ور پذیری می شود قصری چوارگ
ای به لیخندت جهان گیرد رمق
رونقم ده با تبسم وقت مرگ

این دفتر پریشان را به رغم کھتری و خردی به مہتران خرمدل و خردگستران روشن منزل، والیان شہر ادب و آیینہ داران عرشی نسب تقدیم می دارم کہ چون در یک حلقہ نیستند، ماہ بختیاری و رستگاری، درخشش بدری و کمال یابد و زمین و زمان بہ جمال شان مشعشع شود، آنان کہ زمامداران راستین و اولی الامران جامعہ دین اند و جهان خستہ از رنج بی عدالتی، اینک در انتظار پردہ گشایشی از امام واپسین و آخرین از این مجموعہ گوہرین. شاید:

آنان کہ خاک را بہ نظر کیمیا کنند باشد کہ گوشہ چشمی بہ ما کنند

مجموعہ معارف قرآن و حدیث
۶۰

بررسی مفہومی و مصداقی اولی الامر در نظام ہندسی سورہ نساء و آیات متناظر

نویسنده: محمدعلی ریحانی نیا

نہاد نمایندگی مقام معظم رہبری در دانشگاه‌ها؛ معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی
بازبین نہایی: حسین ثنایی * طراح گرافیک: سید علی روحانی * صفحہ آرا: سعید نائینی
نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳ * شمارگان: ۵۰۰ نسخه * قیمت: ۱۷۰/۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات دانشگاه معارف اسلامی

شابک: ۹ - ۱ - ۹۸۵۳۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸

کلیہ حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

■ انتشارات دانشگاه معارف اسلامی: قم، بلوار جمهوری اسلامی، بین کوچہ ۴ و ۶، تلفن: ۳۲۱۱۰۵۷۶

■ دفتر نشر معارف: قم، خیابان شہدا، کوچہ ۳۲، شمارہ ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

پایگاہ اینترنتی: www.maaref.ac.ir * نشانی الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

سخن آغازین

قرآن کریم در آیه اطاعت، تبعیت از خداوند متعال، رسول خدا ﷺ و اولی الامر را واجب دانسته و از همگان خواسته است تا هنگام نزاع و اختلاف برای حل آن به خدای سبحان و پیامبر او ﷺ مراجعه نمایند. خداوند متعال در این آیه به اطاعت مطلق از خود، پیامبر و اولی الامر فرمان داده است. از این رو بر همه مؤمنان لازم و ضروری است که اولی الامر را به خوبی بازشناسند تا زمینه اطاعت از او برایشان فراهم آید.

اثر پیش‌رو به قلم حجت الاسلام دکتر محمدعلی ریحانی‌نیا استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه فرهنگیان خراسان جنوبی به رشته تحریر درآمده است.

نویسنده در این اثر کوشیده است تا اولی الامر در نظام هندسی سوره نساء و آیات متناظر به آن را در دو ساحت «مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی» بررسی و تبیین نماید.

در مفهوم‌شناسی، ملاک‌ها و معیارهای شناخت اولی الامر و در مصداق‌شناسی - که اختلاف اصلی فریقین معطوف به مصادیق آن است - تطبیق ملاک‌ها و معیارهای اولی الامر بر مصادیق آن، بر پایه روایات تفسیری فریقین بررسی شده است.

اثر حاضر در سه فصل و ۱۱ گفتار سامان یافته است:

فصل یکم به کلیات و مفاهیم ناظر به تحقیق اختصاص دارد.

فصل دوم مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی «اولی الامر» در نظام هندسی سوره نساء را واکاویده است. این فصل در پنج گفتار چشم‌اندازی از نظام هندسی سوره نساء و آیات سلبی و نیز آیات ایجابی مورد استدلال در سیاق آیه شریفه اولی الامر و ... بازنمایانده است.

فصل سوم مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی «اولی الامر» در نظام نظارتی قرآن را پژوهیده است. این فصل در شش گفتار به بررسی آیات اطاعت، ولایت، امامت، خلافت، ذی‌القربی، و آیات بیانگر مصادیق معصومان؛ یعنی آیه تطهیر، صادقان و مباحله، پرداخته است.

۶ □ بررسی مفهومی و مصداقی اولی الامر در نظام هندسی سوره نساء و آیات متناظر

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی از زحمات علمی نویسنده ارجمند حجت الاسلام
دکتر محمد علی ریحانی نیا و از داوران محترم اثر و نیز از مدیر محترم امور پژوهشی دکتر سید سعید روحانی
و همکاران ارجمندشان تشکر می نماید.
این معاونت در انتظار دیدگاه های عالمانه و نظرهای کارشناسانه استادان و پژوهشگران گرامی است
تا در چاپ های بعد شاهد غنای بیشتر این اثر باشیم.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱۵

فصل یکم: کلیات و مفاهیم

(۱۷-۴۰)

۱۹	یک. کلیات
۱۹	۱. بیان مسئله تحقیق
۲۰	۲. اهمیت و ضرورت تحقیق
۲۰	۳. سؤالات تحقیق
۲۰	سؤال اصلی تحقیق
۲۰	سؤالات فرعی تحقیق
۲۱	۴. فرضیه‌های تحقیق
۲۱	۵. اهداف تحقیق
۲۱	۶. پیشینه تحقیق
۲۲	الف) کتاب‌ها
۲۳	ب) پایان‌نامه‌ها
۲۳	ج) مقالات
۲۳	۷. روش تحقیق
۲۳	الف) نوع تحقیق
۲۴	ب) روش گردآوری اطلاعات
۲۴	ج) روش پردازش اطلاعات
۲۴	د) قلمرو تحقیق
۲۴	۸. نوآوری‌های تحقیق
۲۵	الف) نوآوری‌های روشی
۲۵	ب) نوآوری‌های محتوایی

۲۶.....	دو. مفهوم‌شناسی
۲۶.....	۱. مفهوم
۲۶.....	۲. مصداق
۲۷.....	۳. نظام هندسی
۲۹.....	۴. نظام نظارتی
۳۰.....	۵. اُولی الامر
۳۰.....	۶. معناشناسی اُولی الامر از نگاه لغت‌شناسان و قرآن.....
۳۰.....	الف) بررسی واژه «اُولی»
۳۵.....	ب) بررسی الف و لام «الامر»
۳۷.....	ج) بررسی واژه «امر»
۴۰.....	د) نتیجه نهایی

فصل دوم: مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی «اُولی الامر» در نظام هندسی سوره نساء

(۱۳۶-۴۱)

۴۳.....	مقدمه
۴۴.....	گفتار اول: چشم‌اندازی از نظام هندسی سوره نساء
۴۴.....	یک. نظام هندسی سوره نساء از دیدگاه صاحب نظران
۴۶.....	دو. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی الامر بر اساس نظام هندسی سوره نساء.....
۴۶.....	۱. محل نزول سوره
۴۷.....	۲. کلمات کلیدی سوره
۴۸.....	۳. محتوای سوره
۴۹.....	۴. سیاق آیات
۴۹.....	سه. بررسی شروط استدلال به سیاق آیات در آیه شریفه «اُولی الامر».....
۵۰.....	چهار. دیدگاه مفسران درباره سیاق آیه شریفه «اُولی الامر»
۵۲.....	پنج. استدلال به سیاق آیات
۵۴.....	گفتار دوم: آیات سلبی مورد استدلال در سیاق آیه شریفه اُولی الامر
۵۴.....	یک. آیه ایمان اهل کتاب به جبت و طاغوت
۵۵.....	۱. معناشناسی واژگان آیه
۵۶.....	۲. دیدگاه مفسران درباره جبت و طاغوت
۵۸.....	۳. ارزیابی دیدگاه مفسران
۶۱.....	۴. پیوند آیه مورد بحث با آیه اُولی الامر
۶۲.....	۵. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی الامر بر اساس آیه
۶۳.....	دو. آیه لعن پیروان طاغوت

۶۴	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۶۵	سه. آیه نکوهش بُخل اهل کتاب و جبت و طاغوت.....
۶۵	۱. معناشناسی واژگان آیه.....
۶۶	۲. دیدگاه مفسران در تفسیر واژه «أم».....
۶۷	۳. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۶۹	چهار. آیه محسودیت و مُلک عظیم.....
۷۱	۱. تحلیل فرازهای آیه.....
۷۱	الف) مراد از واژه «الناس» چه کسانی هستند؟.....
۷۳	ب) مقصود از واژه «فضل» چیست؟.....
۷۴	ج) مقصود از آل ابراهیم چه کسانی هستند؟.....
۷۶	د) مقصود از کتاب و حکمت چیست؟.....
۷۷	ه) مقصود از «مُلک عظیم» چیست و به چه کسانی اعطا گردیده است؟.....
۸۱	۲. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه محسودیت.....
۸۳	پنج. آیه صد عن سبیل الله.....
۸۵	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۸۶	شش. آیه کفر به آیات الله.....
۸۸	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۸۹	هفت. آیه نهی از تحاکم به طاغوت.....
۸۹	۱. ارتباط و اتصال آیه با آیه اُولی‌الأمر.....
۹۰	۲. مباحث واژگانی آیه.....
۹۲	۳. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۹۳	هشت. آیه رویگردانی منافقان از پیامبر.....
۹۳	۱. مباحث واژگانی آیه.....
۹۵	۲. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۹۶	گفتار سوم: آیات ایجابی مورد استدلال در سیاق آیه شریفه اُولی‌الأمر.....
۹۶	یک. آیه پاداش مؤمنان نیکوکار.....
۹۷	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۹۸	دو. آیه ادای امانات.....
۹۹	۱. شأن نزول.....
۹۹	۲. مقصود از امانات در آیه شریفه چیست؟.....
۱۰۳	۳. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۱۰۵	گفتار چهارم: آیه شریفه اُولی‌الأمر.....
۱۰۹	یک. چگونگی کشف عصمت اُولی‌الامر از آیه.....

- دو. پاسخ از چرایی ذکر نشدن اولی الامر به عنوان مرجع رفع نزاع ۱۱۱
۱. پاسخ مفسران اهل سنت ۱۱۱
- پاسخ اول: معصوم نبودن اولی الامر ۱۱۱
- پاسخ دوم: مخاطب بودن خود اولی الامر در تنازع یاد شده ۱۱۲
۲. پاسخ مفسران شیعه ۱۱۳
- پاسخ اول: برخوردار نبودن اولی الامر از حق تشریح ۱۱۳
- پاسخ دوم: مورد نزاع بودن اولی الامر ۱۱۵
- سه. احادیث تفسیری ذیل آیه اولی الامر ۱۱۷
۱. احادیث شأن نزول ۱۱۷
۲. احادیث تعیین کننده مصداق انحصاری و متعین اولی الامر ۱۱۹
۳. احادیث تعیین کننده مصداق اولی الامر در پیوند با آیات دیگر ۱۲۰
۴. احادیث تعیین کننده مصداق اولی الامر در پیوند با احادیث اوصاف عترت ۱۲۱
۵. احادیث همسان دانستن حقوق اولی الامر با حقوق خدا و رسول ۱۲۴
- چهار. ویژگی های احادیث شیعه درباره اولی الامر ۱۲۵
- گفتار پنجم: آیه اولی الامر در امن و خوف ۱۲۶**
- یک. دیدگاه مفسران درباره مصداق اولی الامر در آیه ۸۳ سوره نساء ۱۲۶
- گروه اول: امام معصوم علیه السلام، مصداق انحصاری اولی الامر ۱۲۷
- گروه دوم: امام معصوم علیه السلام، مصداق اتم و نه انحصاری اولی الامر ۱۲۸
- دو. ارزیابی دیدگاه مفسران ۱۲۹
- سه. مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۱۳۱
- نتایج نهایی فصل ۱۳۲**
- یک. مفهوم شناسی اولی الامر در نظام هندسی سوره نساء ۱۳۲
- دو. مصداق شناسی اولی الامر در نظام هندسی سوره نساء ۱۳۵

فصل سوم: مفهوم شناسی و مصداق شناسی «اولی الامر» در نظام نظارتی قرآن

(۳۲۶-۱۳۷)

- مقدمه: گونه های آیات مرتبط و متناظر ۱۳۹
- گفتار اول: آیات اطاعت ۱۳۹**
- یک. اطاعت های واجب و مشروع در قرآن ۱۳۹
- دو. آیات اطاعت های نامشروع در قرآن ۱۴۳
۱. اطاعت از کافران و منافقان ۱۴۳
۲. اطاعت از غافلان، پیروان هوای نفس و تبه کاران ۱۴۴

۱۴۵	۳. اطاعت از تکذیب‌کنندگان آیات الاهی
۱۴۵	۴. اطاعت از فرومایگان
۱۴۷	۵. اطاعت از گناه‌کاران
۱۴۷	۶. اطاعت از مسرفان
۱۴۸	۷. اطاعت از والدین در دعوت به شرک
۱۴۹	۸. اطاعت از اکثریت پیرو غیر علم و یقین
۱۴۹	۹. اطاعت از بزرگان و سران گمراه
۱۵۰	۱۰. اطاعت از نفاق‌افکنان اهل کتاب
۱۵۱	۱۱. اطاعت از پیروان شیاطین
۱۵۱	۱۲. اطاعت از انسان‌های طغیان‌گر
۱۵۲	سه. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی أولی‌الأمر بر اساس آیات اطاعت نامشروع
۱۵۳	گفتار دوم: آیات ولایت
۱۵۳	یک. آیه ولایت
۱۵۴	۱. شأن نزول آیه ولایت
۱۵۵	۲. معناشناسی واژگان آیه
۱۵۷	۳. دیدگاه مفسران درباره مفهوم «ولی» در آیه
۱۵۷	الف) دیدگاه مفسران شیعه
۱۵۹	ب) دیدگاه مفسران اهل سنت
۱۶۰	۴. ارزیابی دیدگاه مفسران
۱۶۰	الف) دلالت «إنما» بر حصر
۱۶۱	ب) کدام معنای «ولی» در آیه مقصود است؟
۱۶۵	۵. پیوند آیه ولایت با آیه أولی‌الأمر
۱۶۷	۶. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی أولی‌الأمر بر اساس آیه ولایت
۱۶۹	دو. آیه تبلیغ
۱۶۹	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه
۱۶۹	۱. دیدگاه مفسران شیعه
۱۷۰	۲. دیدگاه مفسران اهل سنت
۱۷۲	الف) ارزیابی دیدگاه مفسران در تفسیر آیه
۱۸۰	ب) پیوند آیه تبلیغ با آیه أولی‌الأمر
۱۸۰	ج) مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی أولی‌الأمر بر اساس آیه تبلیغ
۱۸۱	سه. آیه اکمال
۱۸۲	۱. معناشناسی واژگان آیه
۱۸۳	۲. دیدگاه مفسران فریقین در تفسیر آیه

۳. ارزیابی دیدگاه مفسران فریقین ۱۸۴
- الف) تحلیل درون متنی آیه شریفه ۱۸۴
- ب) تحلیل برون متنی آیه شریفه و استناد به روایات ۱۹۰
۴. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه اکمال ۱۹۲
- گفتار سوم: آیات امامت ۱۹۳**
- یک. آیه ابتلاء ۱۹۴
۱. معناشناسی واژگان آیه ۱۹۵
۲. دیدگاه مفسران فریقین درباره مفهوم «امام» در آیه ۱۹۶
- الف) دیدگاه مفسران اهل سنت ۱۹۶
- ب) دیدگاه مفسران شیعه ۱۹۸
۳. ارزیابی دیدگاه مفسران با استناد به قرائن درون متنی ۱۹۹
۴. پیوند آیه ابتلاء و آیه اولی الامر ۲۰۳
۵. مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ابتلاء ۲۰۴
- دو. آیه امامت متقین ۲۰۵
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه امامت متقین ۲۰۶
- سه. آیه ائمه هدایت «۱» ۲۰۸
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۱۰
- چهار. آیه ائمه هدایت «۲» ۲۱۳
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۱۵
- پنج. آیه امامت مستضعفان ۲۱۶
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۱۸
- گفتار چهارم: آیات خلافت ۲۱۹**
- یک. آیه خلافت آدم علیه السلام ۲۱۹
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۲۲
- دو. آیه خلافت داوود علیه السلام ۲۲۵
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۲۷
- سه. آیه خلافت مؤمنان صالح ۲۲۸
- استخلاف در قرآن ۲۲۸
- استخلاف مورد نظر در آیه ۲۲۹
- الف) استخلاف به معنای وراثت از پیشینیان ۲۲۹
- ب) استخلاف به معنای جعل انبیاء و اوصیاء از طرف خدا ۲۳۱
- ارزیابی دیدگاه مفسران ۲۳۳
- مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه ۲۳۳

۲۳۵.....	دو تفسیر اهل سنت از مصداق خاص آیه.....
۲۳۶.....	چهار. آیه خلافت صالحان
۲۳۷.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۳۷.....	الف) دیدگاه مفسران اهل سنت.....
۲۳۷.....	ب) دیدگاه مفسران شیعه.....
۲۳۹.....	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۳۹.....	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۲۴۰.....	گفتار پنجم: آیات ذی‌القربی
۲۴۱.....	یک. آیه غنیمت
۲۴۱.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۴۱.....	الف) مراد از غنیمت چیست؟.....
۲۴۳.....	ب) ذی‌القربی چه کسانی هستند؟.....
۲۴۶.....	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۴۷.....	پیوند آیه غنیمت با آیه اُولی‌الأمر
۲۴۸.....	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه غنیمت
۲۵۰.....	دو. آیه فیء
۲۵۱.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۵۳.....	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۵۳.....	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه «فیء».....
۲۵۵.....	سه. آیه ادای حق ذی‌القربی «۱».....
۲۵۵.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۵۷.....	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۲۵۹.....	چهار. آیه ادای حق ذی‌القربی «۲».....
۲۵۹.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۶۱.....	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اُولی‌الأمر بر اساس آیه.....
۲۶۲.....	پنج. آیه مودت
۲۶۳.....	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه.....
۲۶۵.....	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۶۶.....	الف) درخواست یاری از قریش
۲۶۷.....	ب) درخواست یاری از انصار
۲۶۸.....	ج) درخواست دوستی با خویشاوندان
۲۶۸.....	د) درخواست مودت تقرّب به خدا با طاعت و عمل صالح
۲۶۹.....	ه) درخواست مودت اهل بیت پیامبر ﷺ.....

۲۷۲	دلالت آیه مودت بر امامت اهل بیت علیهم السلام
۲۷۵	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه مودت
۲۷۷	گفتار ششم: آیات بیانگر مصداق معصومان
۲۷۷	یک. آیه تطهیر
۲۷۷	معناشناسی واژگان
۲۸۰	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه
۲۸۲	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۸۲	یک. دلالت آیه بر عصمت
۲۸۵	دو. مقصود از اهل بیت در آیه چه کسانی هستند؟
۲۹۰	پیوند آیه تطهیر با آیه اولی الامر
۲۹۲	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه تطهیر
۲۹۳	دو. آیه صادقان
۲۹۳	معناشناسی واژه صدق
۲۹۴	دیدگاه مفسران درباره مصداق صادقان
۲۹۴	الف) دیدگاه مفسران اهل سنت
۲۹۵	ب) دیدگاه مفسران شیعه
۲۹۷	ارزیابی دیدگاه مفسران
۲۹۷	الف) همراهی با صادقان در آخرت
۲۹۸	ب) پیامبر صلی الله علیه و آله و صحابه، مصداق صادقان
۲۹۹	ج) عام بودن صادقان
۳۰۰	د) صادقان مجموع امت اسلام
۳۰۲	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه صادقان
۳۰۲	سه. آیه مباحله
۳۰۳	دیدگاه مفسران در تفسیر آیه
۳۰۴	الف) دیدگاه مفسران شیعه
۳۰۷	ب) دیدگاه مفسران اهل سنت
۳۰۹	ارزیابی دیدگاه مفسران
۳۱۱	مفهوم‌شناسی و مصداق‌شناسی اولی الامر بر اساس آیه مباحله
۳۱۷	نتایج تحقیق

منابع و مأخذ

(۳۲۷-۳۳۶)

پیشگفتار

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا^۱

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیامبر خدا و اولی‌الأمر [اوصیای پیامبر] را و هر گاه در چیزی نزاع داشتید، آن را به خدا و پیامبر بازگردانید (و از آنها داوری بطلبید) اگر به خدا و روز رستاخیز ایمان دارید! این (کار) برای شما بهتر، و عاقبت و پایانش نیکوتر است.

خدای تعالی در این آیه به اطاعت مطلق از خود و اطاعت مطلق از رسولش و اطاعت مطلق از اولی‌الأمر فرمان داده است که برای امثال این فرمان، شناخت خدا و رسول و اولی‌الأمر ضروری است. موضوع کتاب پیش‌رو شناخت اولی‌الأمر است. مؤمنان باید اولی‌الأمر را بشناسند تا از آنان اطاعت نمایند و راهی برای شناخت آنان جز با معرفی خدا وجود ندارد؛ خدایی که خود اطاعت اولی‌الأمر را واجب دانسته و اگر آنان را معرفی نکند «تکلیف بما لا یطاق» نموده است.

اما خدا «تکلیف بما لا یطاق» نمی‌کند.^۲ بنابراین الزام به اطاعت اولی‌الأمر باید توأم با معرفی ایشان باشد تا لطفش را بر بندگان کامل نماید و این معرفی در قرآن البته با نام نمی‌باشد، بلکه با معرفی ملاک‌ها و معیارها است. ملاک‌ها و معیارهای اولی‌الأمر ارائه شده و شناخت مصادیق آنان بر اساس ملاک‌ها و معیارها بر عهده مؤمنان است.

از این‌رو تحقیق حاضر مسئله را در دو ساحت مفهوم‌شناسی و مصادق‌شناسی اولی‌الأمر در نظام هندسی سوره نساء و آیات متناظر پی‌جویی می‌نماید. در مفهوم‌شناسی؛ ملاک‌ها و معیارهای

۱. نساء / ۵۹.

۲. ر.ک: بقره / ۲۸۶؛ طلاق / ۷.

شناخت اولی الامر، بررسی و تبیین می شود و در مصداق شناسی - که اختلاف اصلی فریقین معطوف به مصداق است - تطبیق ملاک ها و معیارهای اولی الامر بر مصداق آن؛ بر اساس روایات تفسیری فریقین ذیل آیات مورد بحث، صورت می پذیرد.

امید که این کوشش قرآنی مورد توجه دانشوران فریقین قرار گیرد و از اختلافات بکاهد و هم گرایی علمی و عملی مسلمانان را مضاعف و صفوف آنان را برابر دشمنان متحدتر نماید. در بررسی آیات، ابتدا معناشناسی واژگان کلیدی آیه و در موارد لزوم شأن نزول آیه مورد توجه قرار گرفته، سپس دیدگاه های مهم و مشهور مفسران فریقین گزارش شده، آنگاه دیدگاه مفسران بر اساس قرائن درون متنی و برون متنی ارزیابی و در پایان و پس از تحلیل و تبیین مفاد آیه، پیوند آن با آیه اولی الامر تبیین گردیده و مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر در پرتو آن صورت گرفته است. تحقیق پیش رو دربردارنده این فصل ها است.

فصل یکم: کلیات و مفاهیم: ۱. بیان مسئله تحقیق؛ ۲. اهمیت و ضرورت تحقیق؛ ۳. سؤالات تحقیق؛ ۴. فرضیه های تحقیق؛ ۵. اهداف تحقیق؛ ۶. پیشینه تحقیق؛ ۷. روش تحقیق؛ ۸. نوآوری های تحقیق؛ ۹. تعریف اصطلاحات تحقیق.

فصل دوم: مفهوم شناسی و مصداق شناسی «اولی الامر» در نظام هندسی سوره نساء: آیه شریفه اولی الامر در سوره مبارکه نساء قرار دارد، از این رو ابتدا مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر در نظام هندسی و سیاقی سوره نساء صورت گرفته است. نظام هندسی و سیاقی هر سوره، می تواند نقش مهمی در تبیین مفاهیم آن سوره داشته باشد. بر این اساس از این ظرفیت بهره برداری شده و موضوع یاد شده مورد تبیین قرار گرفته است. استدلال به آیاتی که در سیاق آیه شریفه اولی الامر قرار دارد و در پرتو آنها مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر انجام می گیرد، مبحث اصلی فصل را تشکیل می دهد.

فصل سوم: مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر در نظام نظارتی قرآن: قرینه نظارت یا آیات متناظر، یکی از مهم ترین قرائن و قواعد تفسیر قرآن است. از این رو در این تحقیق در تفسیر واژه قرآنی اولی الامر، آیات مرتبط و متناظر به آیه اولی الامر که شش گروه از آیات مرتبط و متناظر؛ ۱. آیات اطاعت؛ ۲. آیات ولایت؛ ۳. آیات امامت؛ ۴. آیات خلافت؛ ۵. آیات ذی القربی؛ ۶. آیات بیانگر مصداق معصومان است، تحلیل و بررسی شد. و در یک همپوشانی جامع، از مفهوم واقع نمایانه اولی الامر، پرده برداری و رونمایی شده است.

نتایج تحقیق: در آخرین بخش رساله، نتایج پژوهش درباره مفهوم شناسی و مصداق شناسی اولی الامر بیان گردیده است.